
Néhány gondolat a helyi fejlesztésről, vidéki nézőpontból (avagy a vidék nézőpontjából)

Dr. Csatári Bálint,
geográfus, az MNVH elnökségi tagja
MRTT Vándorgyűlése, Veszprém, 2014.november 27.

Motto: Klebelsberg Kunotól, (1917. február 16.)

- **„De van a magyar tudományosság fellendülésének egy nagy akadálya..., melyet nehéz leküzdeni, mert a magyar közszellem mélyén rejlik. Minden más tevékenységgel szemben túlságos jelentőséget tulajdonítunk a politikának.” ...**
- **„Le kell fokozni a köztudatban a politikai szereplés jelentőségét. Ne a politizálás, hanem a közegészségügyi, kulturális, tudományos és irodalmi, közgazdasági és szociálpolitikai alkotás legyen az új nemzedék eszménye.”**

In. Glatz F. szerk.: Tudomány, kultúra, politika
Európa Kiadó

Vázlat

---

1. Milyen tartalmakból építhető fel ez az „új” fogalom?
  2. Miért aktuális?
  3. Tartalmak és formák a helyi fejlesztésekben
  4. Néhány nemzetközi példa
  5. Hazai „pillanatképek”
  6. Az MNVH, mint a helyi fejlesztések egyik gesztora
  7. Konklúziók
-

A hely (a lokalitás) értelmezési lehetőségei

- ❑ Geográfia: földrajzi hely, helyi funkciók (lokalitás, funkcionalitás, identitás)
- ❑ Szociológia: helyi közösség, helyi kultúra (Ray: kultúra-gazdaság, Kovách: helyi projekt-elit)
- ❑ Közgazdaságtan: telephely, helyi piac
- ❑ Politológia: helyi hatalom, helyi kormányzás
  - Méret (átlátható, LEADER, járás, városkörnyék,)
  - Központ(ok)hoz ...regionális, ország, nemzet.. ...való viszony (autonómia és decentralizáció szükségessége)
  - Integrálódás foka (spontán és irányított területi kapcsolódások, belső kohézió, szinergiák stb.)

Aktualitása: „a glokalitás”

□ A) „globális folyamatok” –
a „lokálisban”

Példák...

Klímaváltozás

Urbanizáció -
szuburbanizáció

Globális gazdasági verseny
és munkamegosztás

Technológiai haladás

IKT szektor

Hálózati társadalom stb.

Σ „Globális falu”

□ B) „lokális folyamatok” –
a „globálisban”

Példák...

Kultúra-gazdaság

Turizmus

LEADER – CLLD

Jó gyakorlatok („slow food”)

„smart”, inkluzív, innovatív
fejlesztések (EU 2020)

„place based” fejlesztések

Σ „Mindenki másképp
csinálja!”

A „lokális” és a „globális” tervezési – fejlesztési szemléletének összetevői (Faragó László nyomán)

Kistérség, táj, vidékies terület, kerület, „hely”

- ❑ Lokalitas és a kohézió
- ❑ Autonómia és a valós közösség
- ❑ Érzékek és érzelem
- ❑ Helyi tradíciók és kulturális meghatározottság

Konklúzió: A hely és a fej, a „genius loci”, a helyre szabott tervezés a fontos!
(Nemes Nagy József)

Régió, ország, Európa ...

- ❑ Verseny és regionalitás
- ❑ Centralizáció és a formalizált struktúrák
- ❑ Érdekek és számítás
- ❑ Transzkulturális és plurális rendszerek

Konklúzió: A tér és a térről alkotott tudás, az integrált tervezés a fontos!
(Csatári Bálint)

Helyi („helyre szabott”) fejlesztés

- A „durva” globalizációs hatások kivédésére tudatos beavatkozás a helyi fejlődési folyamatokba
    - Főleg helyi szükségletek kielégítésére
    - De nemcsak helyi erőforrásokra építve
    - Nagymértékben a helyi szereplők bevonásával
    - Erőteljes helyi kontroll alatt.
  - Definíciós kérdések:
    - Mikor „helyre szabott” a „helyi” fejlesztés?
    - Kizárólag helyi kezdeményezésre alapozhat?
    - Milyen helyi szereplőkkel?
    - Milyen módszerekkel?
-

A lokalitáson alapuló szakpolitikák koncepciója

Fabrizio Barca jelentése 2009

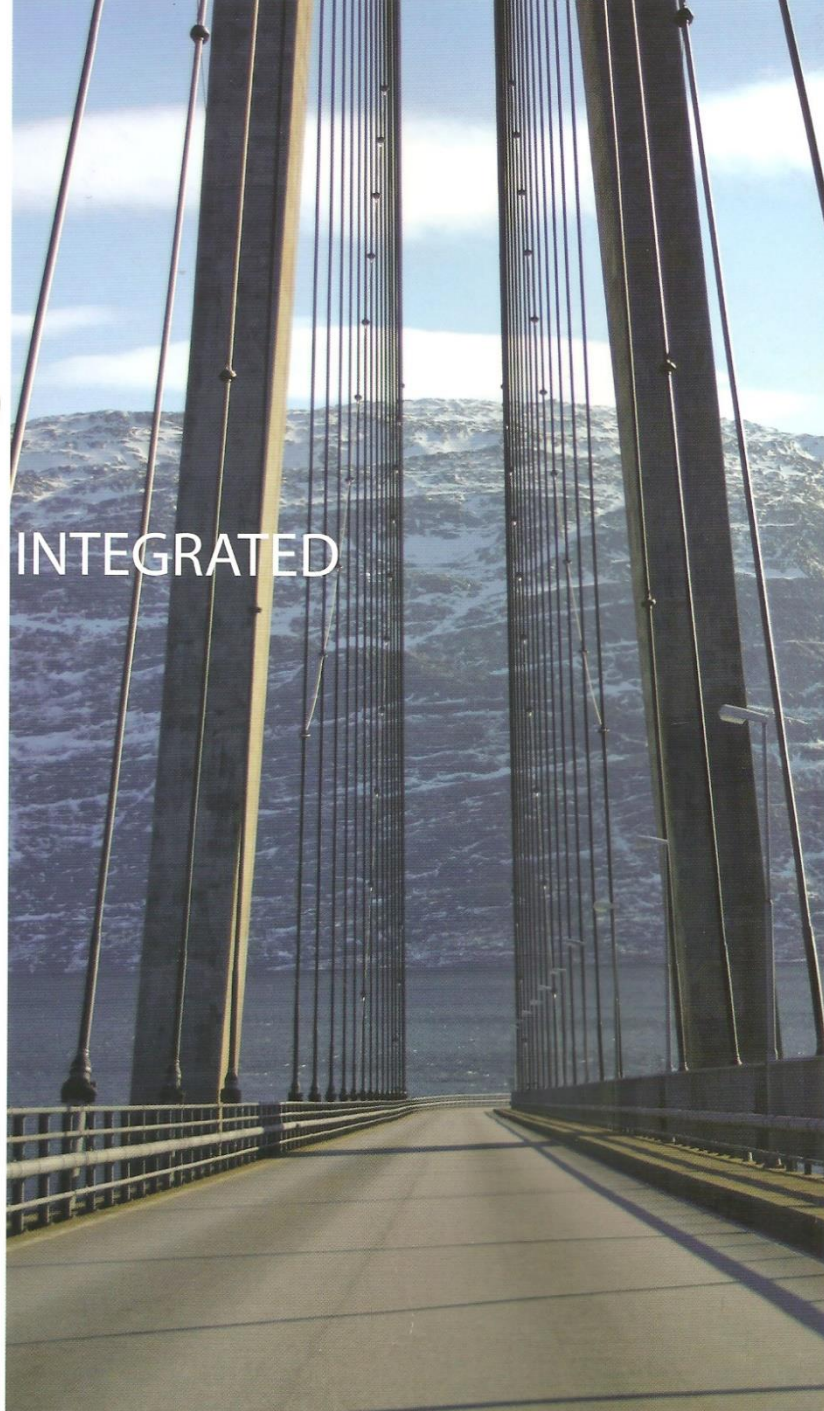

- Párbeszéd fontossága a különböző területi szinteken fejlesztésben érdekelt szereplők és intézmények között,
  - A helyi sajátosságok figyelembevétele a különböző fejlesztési politikák készítésekor, elkerüli, hogy a helyi vagy regionális önérték domináljon.
  - Feltételezi, hogy a lokalitás-alapú megközelítés javítja a fejlesztési politikák végrehajtását az endogén fejlődési potenciál erősítésével és a helyi körülményekhez igazítással.
  - Erősíti a helyspecifikus adottságok szerepét (pl. település-szerkezet, infrastruktúra) a nemzeti és EU-s fejlesztési célok elérésében.
  - Ráhangol a különböző típusú közösségi beavatkozások közötti szinergiákra, szorgalmazza a szakpolitikák integrálását helyi és regionális szinten.
-

PLACE-BASED
TERRITORIALLY
SENSITIVE AND INTEGRATED
APPROACH
2013

MINISTRY
OF REGIONAL
DEVELOPMENT

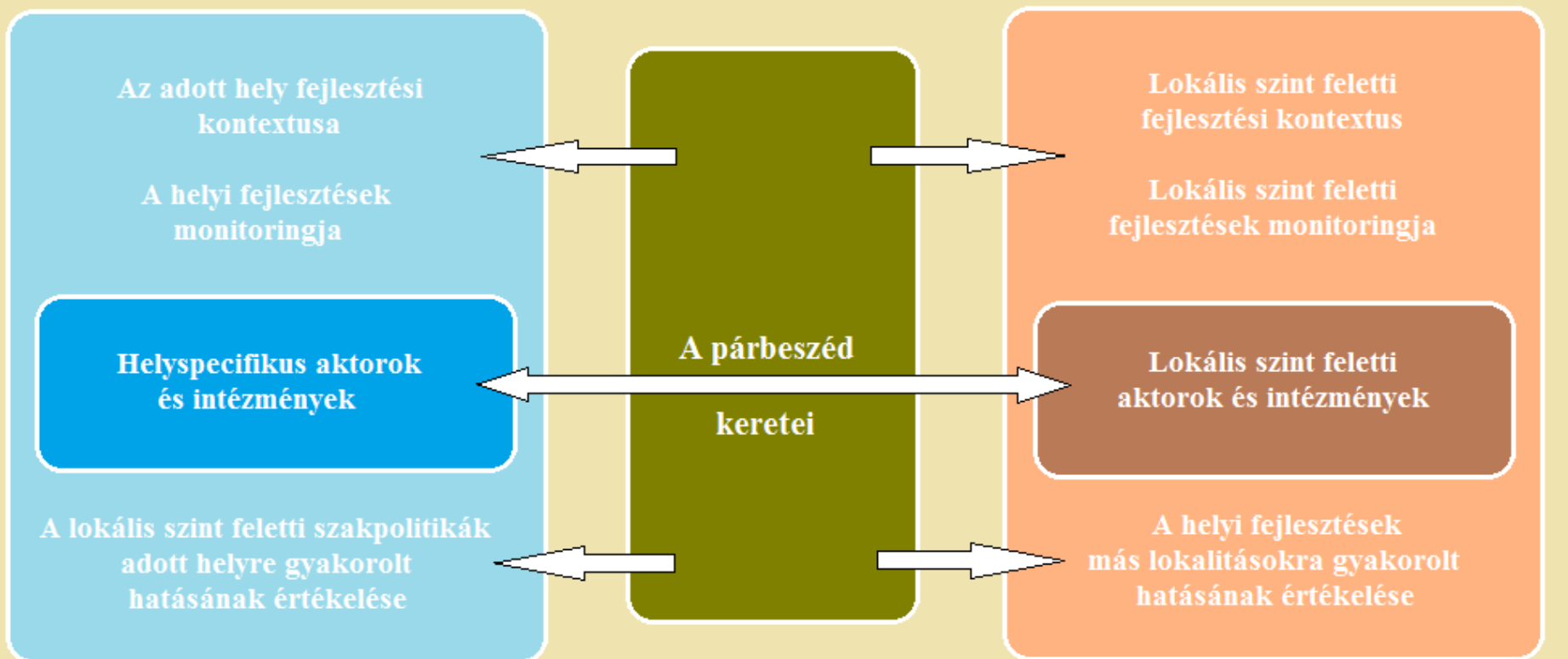

Főbb eredmények (tanulságok)

- ❑ **Fontos, hogy a lokalitás alapú (helyre szabott) megközelítéshez szükséges minden összetevő megtalálható legyen helyben. (!)**
  - ❑ **Nincsen egységes sablon ehhez az új megközelítéshez, az egyes országok esetében jelentősen különbözhetnek a megoldások.**
  - ❑ **A területiség igen fontos téma a szakágazatok közötti párbeszédben, a helyi keretrendszerek által meghatározottan.**
  - ❑ **Szükséges a lokalitás alapú megközelítés néhány elemének a megerősítése, elsősorban: a területi tudásfelhalmozás módszerei, sokszintű kormányzásban résztvevők közötti párbeszéd és ennek eszközzrendszere szerint**
  - ❑ **Egyes szakpolitikákban a területiség már most is hangsúlyozottan jelenik meg, ezt fenn kell tartani (közlekedéspolitika, környezetpolitika, várospolitik, regionális politika, területi politika), más területeken viszont a területiség még nem érvényesül kellőképpen, pedig lenne benne potenciál, ezeknél ösztönözni kell a lokalitás alapú megközelítést (elsősorban: K+F-politika, üzletpolitika, foglalkoztatási politika, oktatási politika, egészségügyi politika stb.)**
-

A „helyre szabott” fejlesztés keretei

A helyre szabott helyi fejlesztés

- Számos olyan elemet és mechanizmust magában foglal, ami
    - az (1) okos (smart),
    - a (2) fenntartható és
    - a (3) befogadó (inkluzív) növekedés elemeit alkothatja
  - Növeli a szakpolitikák (lokális) fejlesztési teljesítményét
-

Az új „területi” megközelítés

- „Okos” növekedést gerjeszt
    - Agglomerálódó gazdaság
    - Jó helyi gazdasági miliő
    - Hálózatok működnek
  - Fenntartható
    - Megújuló energiák
    - Környezetbarát közlekedés
  - Befogadó
    - Összefogja a településeket
-

Tartalmak és formák

- A fejlesztendő „hely” (tér) geográfiája (természet, település, társadalom)
    - Pl. vidék percepciók, térképek,
  - Kultúra – gazdaság (C.Ray nyomán)
  - Társadalmi tőke problémája
  - Mentális-emocionális tényezők
    - „A múlt hantja, a jövő torlasza” (Buda Ferenc Kossuth díjas költőnk nyomán)
-

A helyre szabott fejlesztések „alá” illeszthető tértípusok

I. - Pólus városok és vidékeik

II. - Középvárosok és vidékeik

III. - Kisvárosok, a vidék kulcstelepülései

III. a. - Az átalakuló vidékies mezővárosok az Alföldön

α - aprófalvas vidékeink

β - tanyás vidékeink

A - környezetileg érzékeny vidék

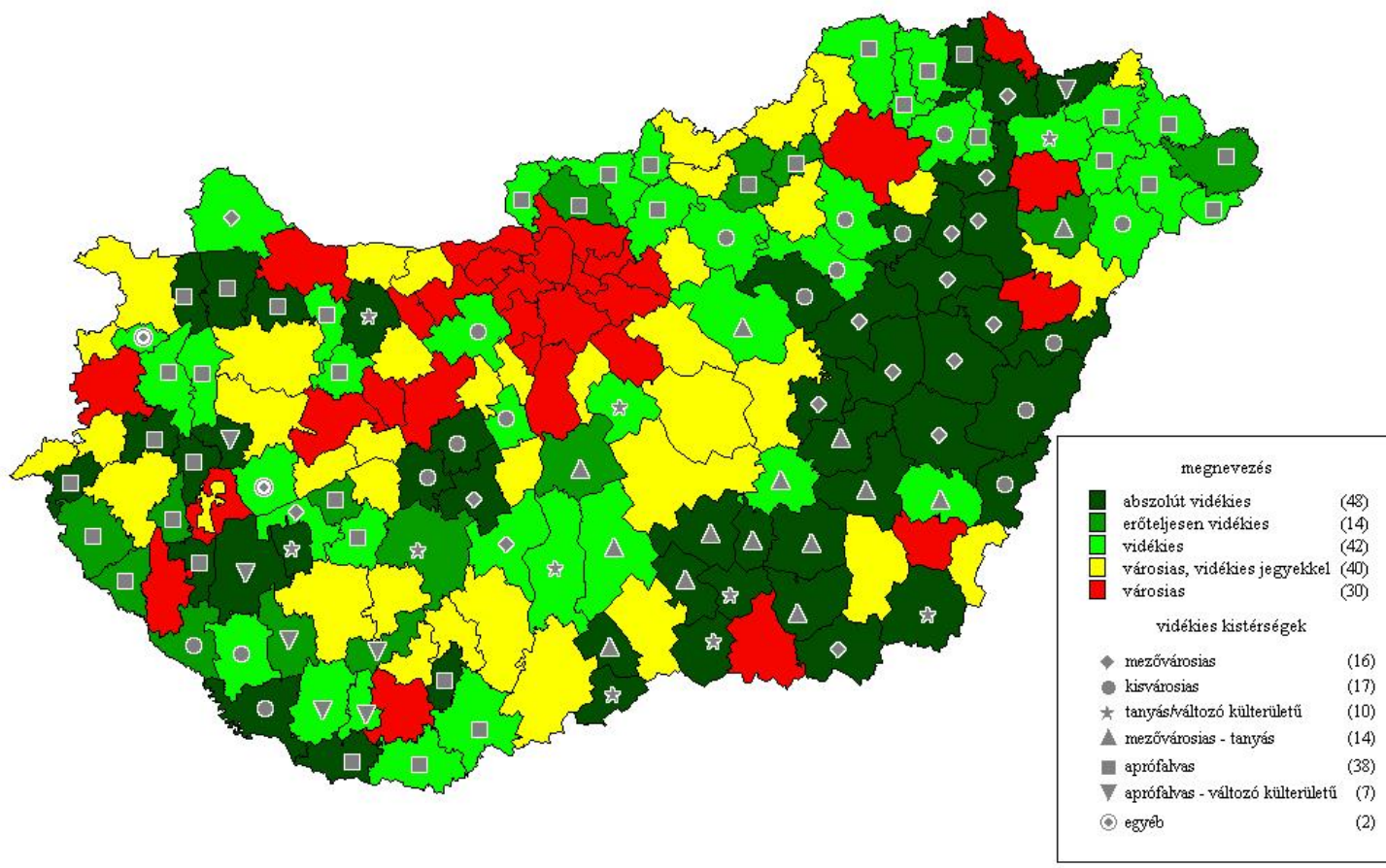
B - mezőgazdasági vidék

C - rekreációs vidék

- **fejlett vidék**
- **felzárkózó vidék**
- **elmaradott vidék**

Településszerkezeti térségtípusok

A magyarországi kistérségek térszerkezeti típusok szerinti megoszlása, 2007

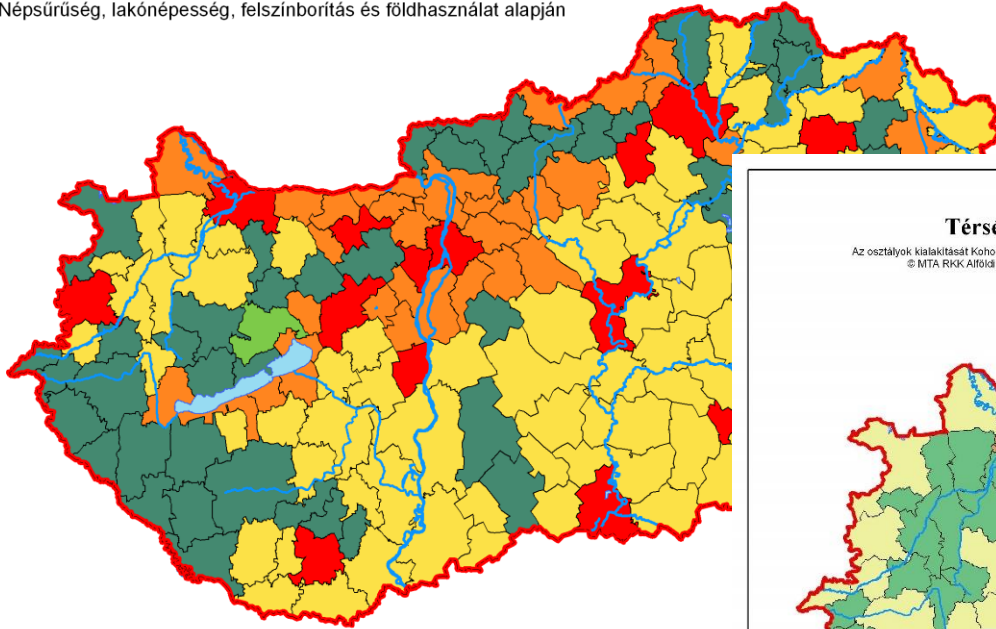

Térségtípusaink

Farkas Jenő Zsolt nyomán

Térségtípusok

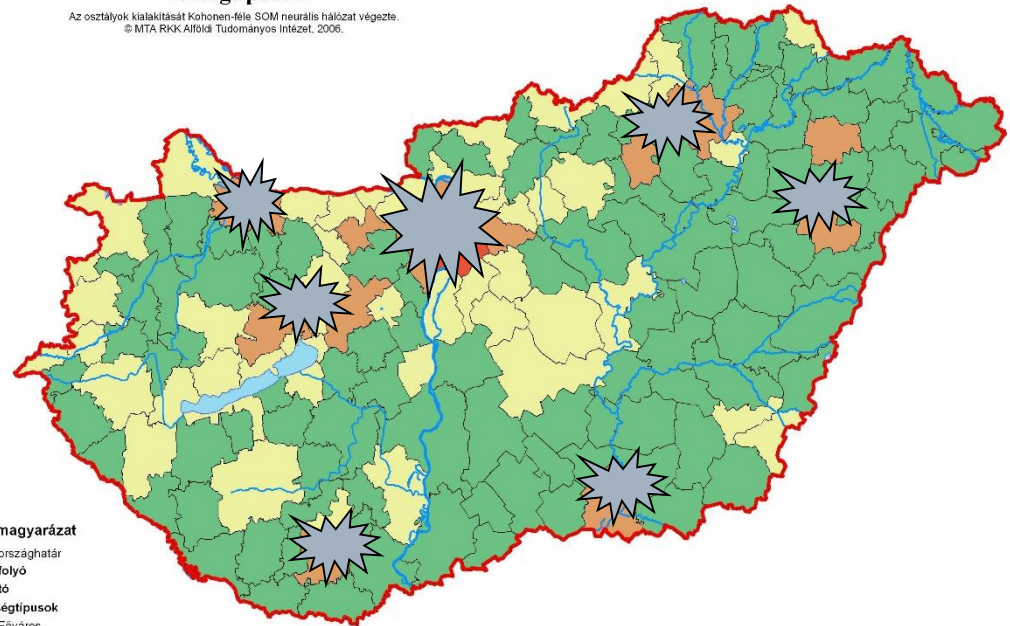
Népsűrűség, lakónépesség, felszínborítás és földhasználat alapján

© MTA RKK Alföldi Tudományos Intézet, 2006.

Térségtípusok

Az osztályok kialakítását Kohonen-féle SOM neurális hálózattal végezte.
© MTA RKK Alföldi Tudományos Intézet, 2006.

Jelmagyarázat

- országhatár
- folyó
- tó

Térségtípusok

- Főváros

- Városi térségek, magas népsűrűséggel (306 fő/km²), jó gazdasági mutatókkal és nagy arányú mesterséges felszínborítással
- Átmeneti térségek, 121 fő/km² népsűrűséggel, jelentős szolgáltatói szektorral, kedvező gazdasági mutatókkal, átlagos mértékű környezetátalakítással, jelentős arányú erdőterületekkel
- Vidéki térségek, 58 fő/km² népsűrűséggel, rossz gazdasági mutatókkal, magas munkanélküliséggel, jelentős mezőgazdasági népességgel és földhasználattal.

Első konklúzió:

A helyre szabott fejlesztésekhez markáns és releváns tértípusok határozhatók meg geográfiai, szerkezeti, fejlettségi stb. alapokon egyaránt.

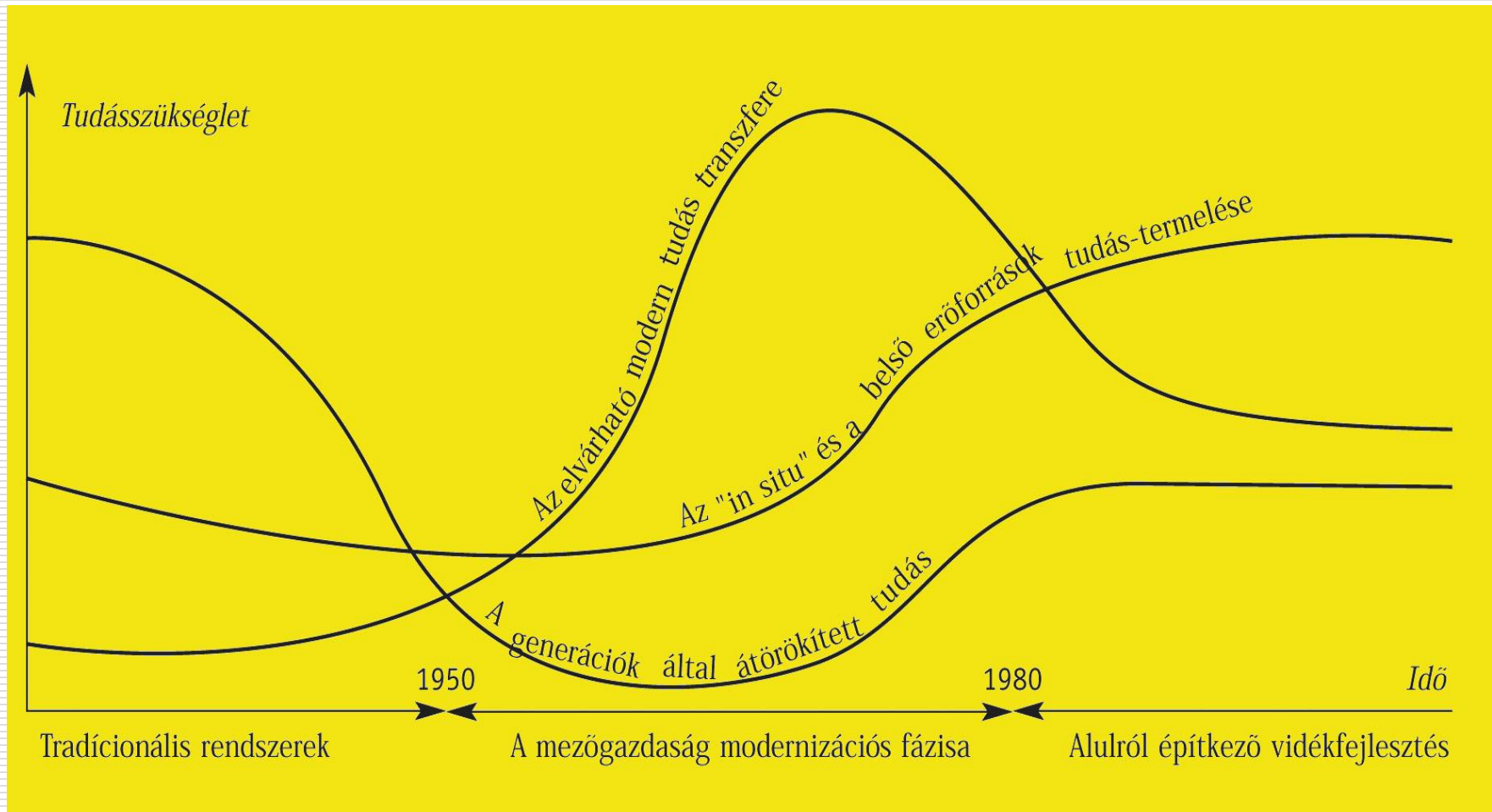

Kultúra-gazdaság (C.Ray)

- ❑ „Szeressük a helyünket!”
  - ❑ „Adjuk el a területet saját magunknak és ha jól sikerül, akkor másoknak is!”
  - ❑ „Legyünk etikusak, hitelesek (egyediek) és higgyünk saját képességeinkben!”
  - ❑ „Őrizzük a helyi know how-t és építsünk új helyi tudást”!
  - ❑ „Szerezzünk lokális és extralokális forrást!”
- (Végül: „Ha a helyi kultúra-gazdaság egy sokkal stabilabb „valamivé” alakul, akkor vidékpolitikai elem lesz, és a részvételen alapuló elv pedig nagy jelentőséget kap.”...Manapság már LEADER – CLLD)
-

Gerhard Heilig nyomán: Új „vidék-tudás” kell!

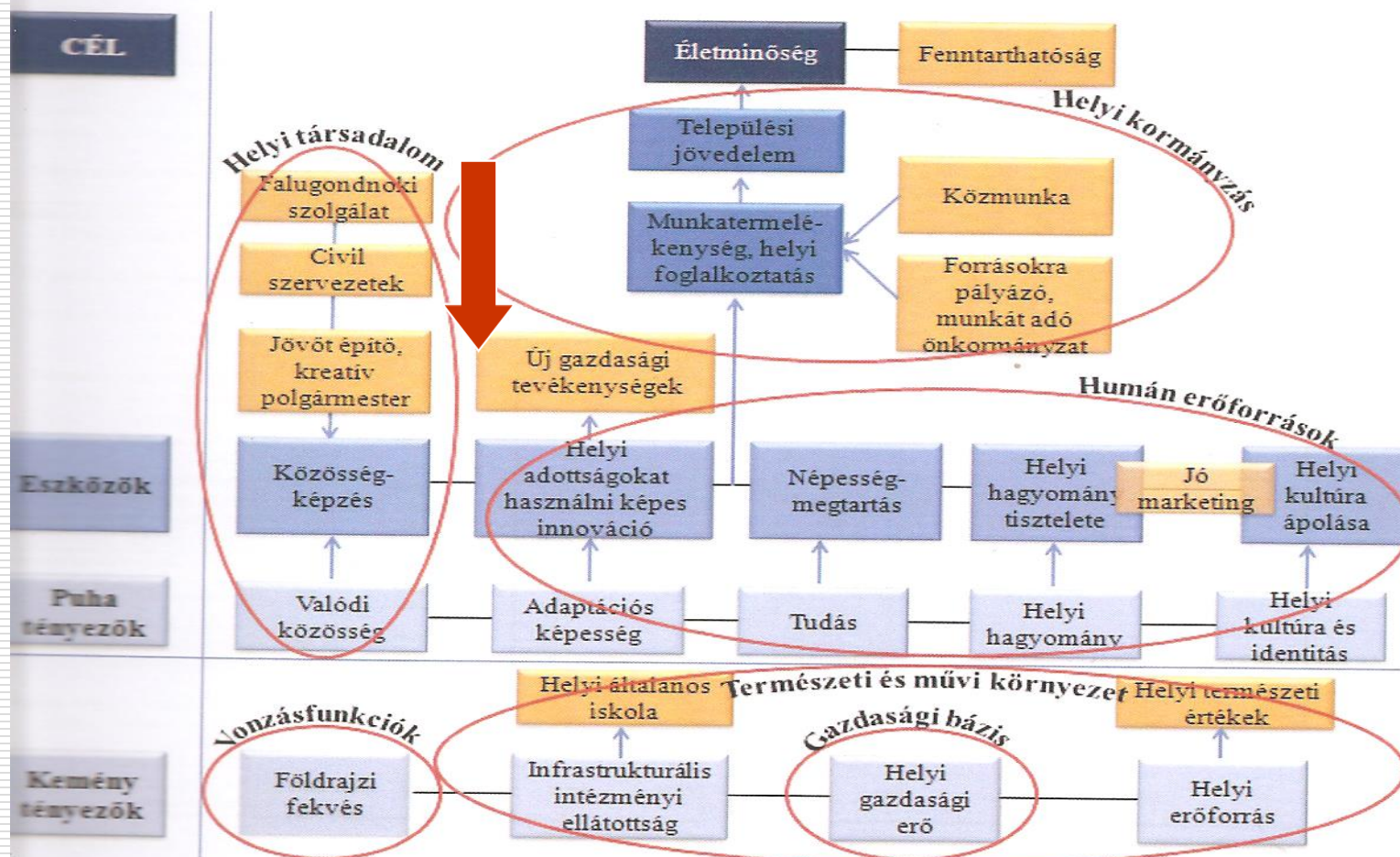
A társadalmi tőke szerepe (Megyesi Boldizsár nyomán)

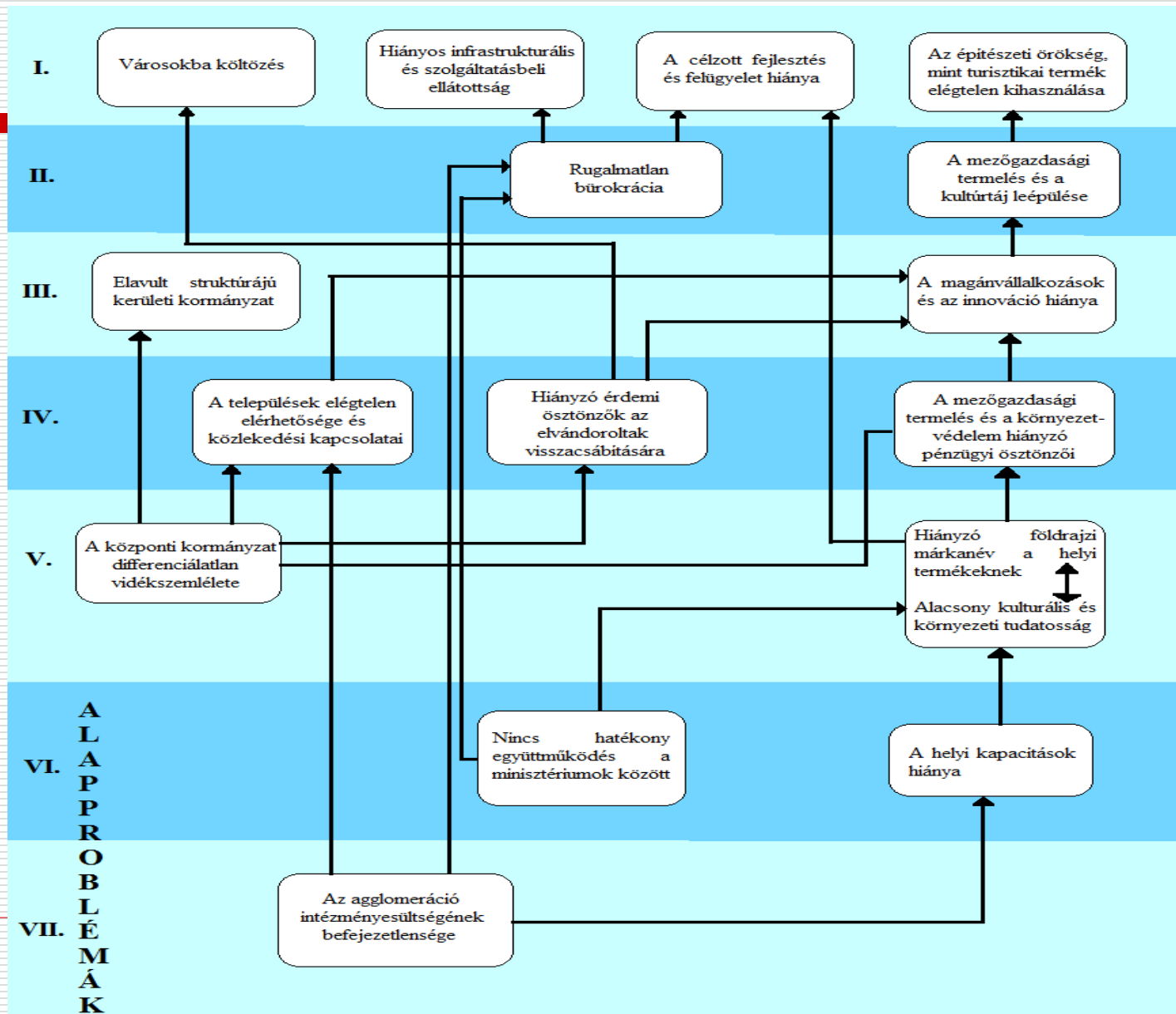
- Bizalom, megbízhatóság
  - Együttműködés(i készség)
  - Érdekérvényesítési képesség
  - „Énhatékonyság” (tudás, képesség a dolgok befolyásolására)
  - Intézményi keretek (állami, önkormányzati és civil)
-

Horváth Eszter: Rozsály, Lipót.. továbbá Belecska, Cseri..

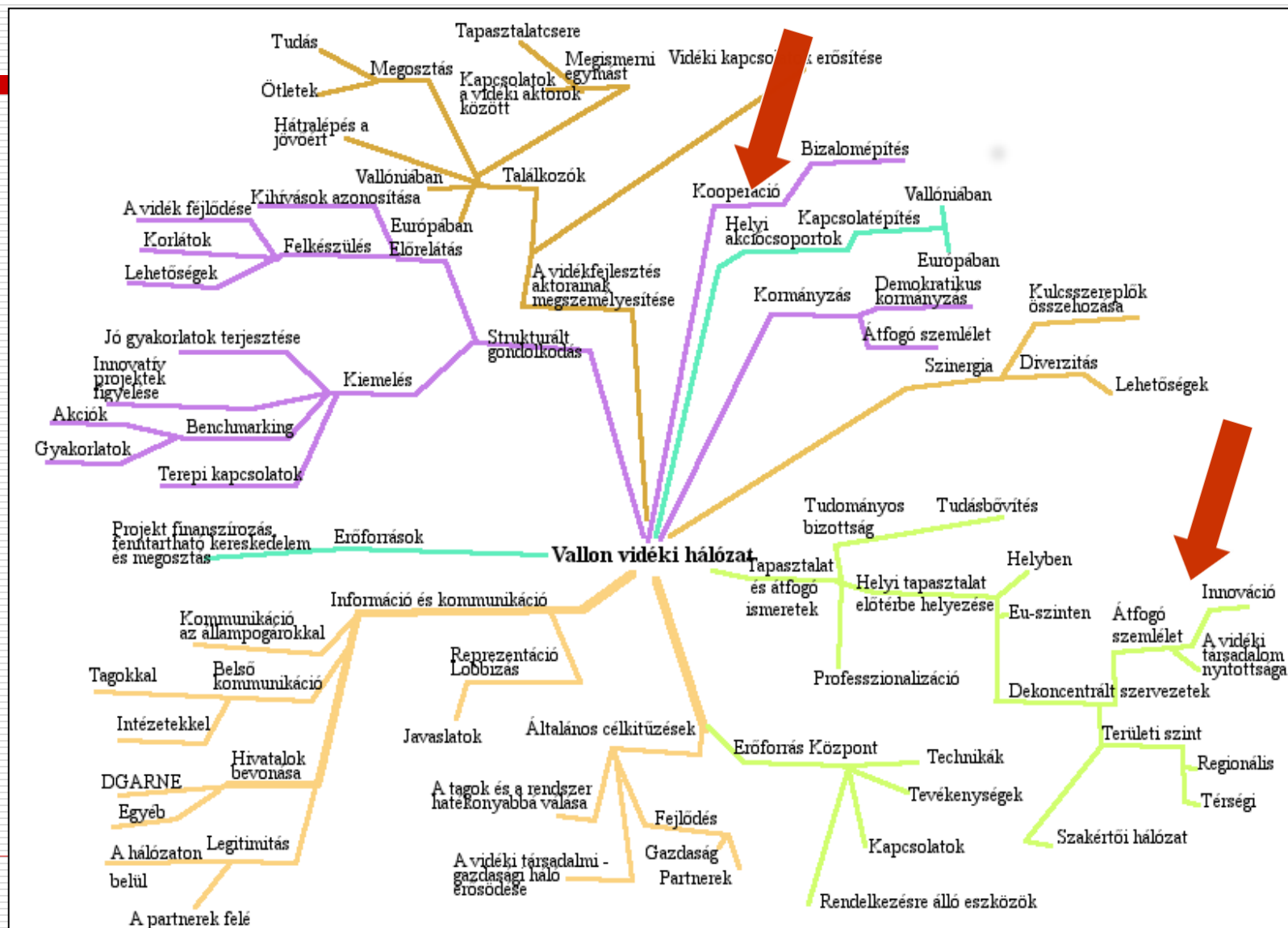
15. ábra: A települések alrendszerei és a sikertényezők kapcsolata

Ciprus – egy bortermelő falu problémái

A Vallon vidéki hálózat feladatai

Második konklúzió:

- A helyi gazdaság és társadalom tudása, szemlélete, ragaszkodása, jövőképe stb. döntő fontosságú,
  - De legalább ilyen fontosnak tűnik a helyi személyiségek közösségformáló és vezető képessége
-

Esettanulmány: MNVH

- ❑ A Magyar Nemzeti Vidéki Hálózat
  - ❑ Kvázi nem kormányzati szervezet
  - ❑ Több mint 10000 regisztrált
  - ❑ Együttműködés a vidékért!
  - ❑ Párbeszéd a vidékért! (Glatz Ferenc)
  - ❑ ...a politika, a szakma, a tudomány, a civil szervezetek, az országos szervek, a megyei és helyi szervezetek között
-

A Magyar Nemzeti Vidéki Hálózat támogatásai – példák

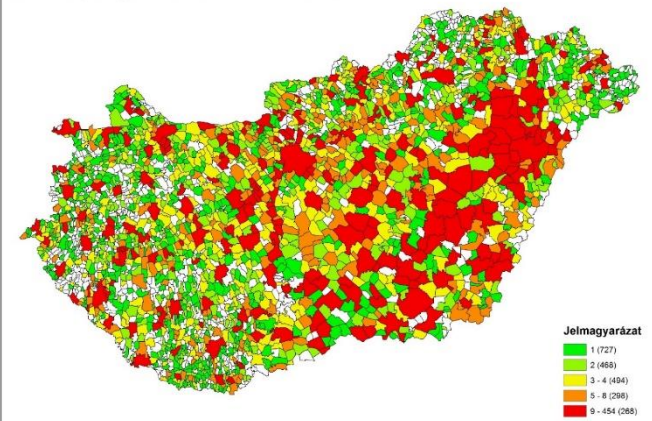

- ❑ [A gönci barack története](#)
- ❑ [Sajtra fel!](#)
- ❑ [Gyermelyen itthon vagyunk](#)
- ❑ [A hazai szarvasgombászat](#)
- ❑ [Magyarországi juh- és kecsketermékek](#)
- ❑ [A jövő nyomában – 2011 és 2012 legszebb magyar falvai](#)
- ❑ [Balaton-felvidéki építészeti útmutató](#)
- ❑ [Hagyományos termékek a vendéglátásban](#)
- ❑ [Kiadvány az ökoporták kialakításáról](#)
- ❑ [Helyi termelői piac jó higiéniai gyakorlat útmutató](#)

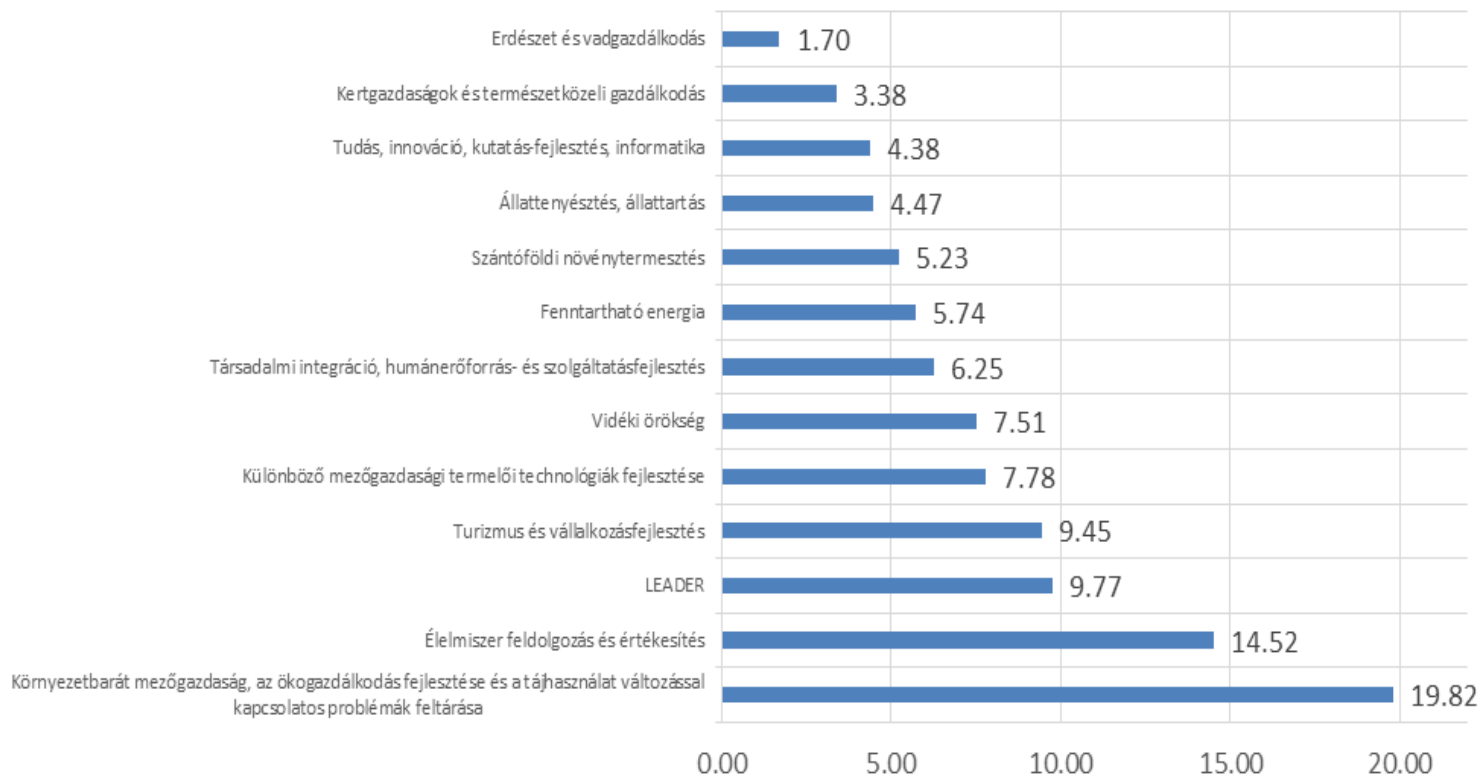

A regisztráltak... 2265 (!) településről

Az MNVH regisztráltjainak területi eloszlása (települési szint)

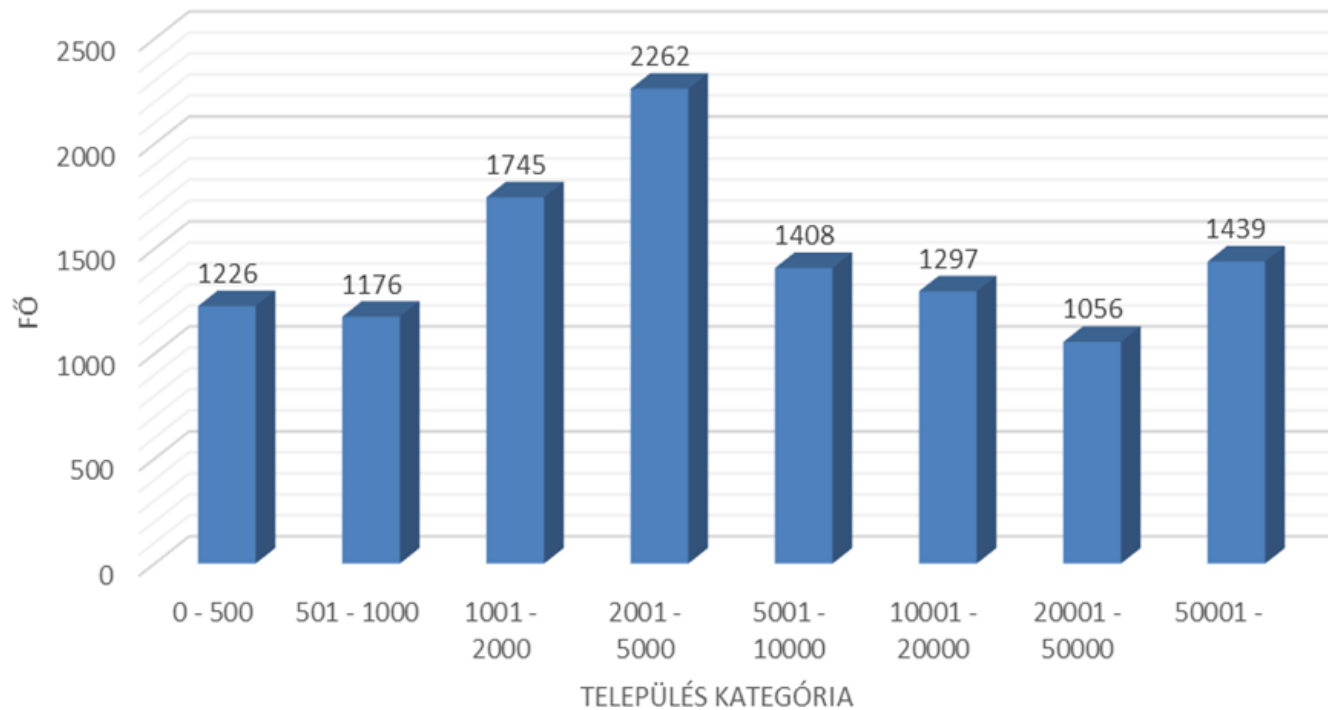

Érdeklődési körök megjelölésének aránya (%)

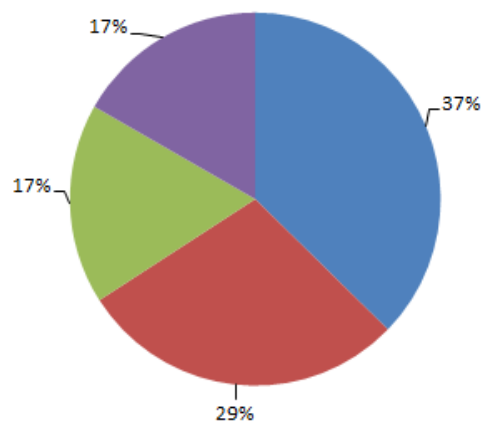
Minden szintről...

Az MNVH regisztráltak megoszlása település kategóriák szerint

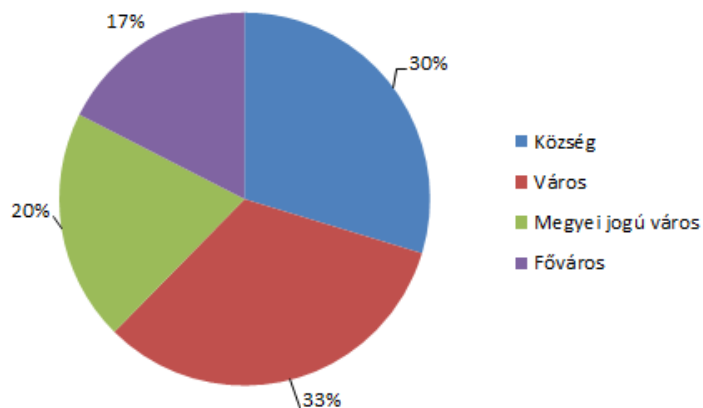

Az MNVH szervezeteinek megoszlása

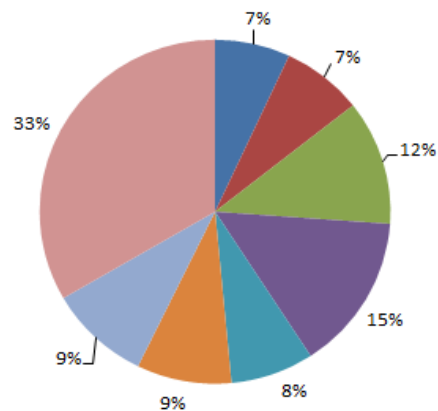
Előzetes nyilvántartásba vett szervezetek

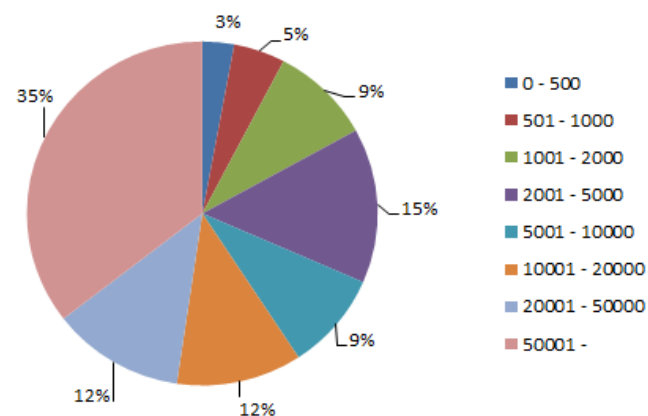
Magyarország lakónépessége

Előzetes nyilvántartásba vett szervezetek

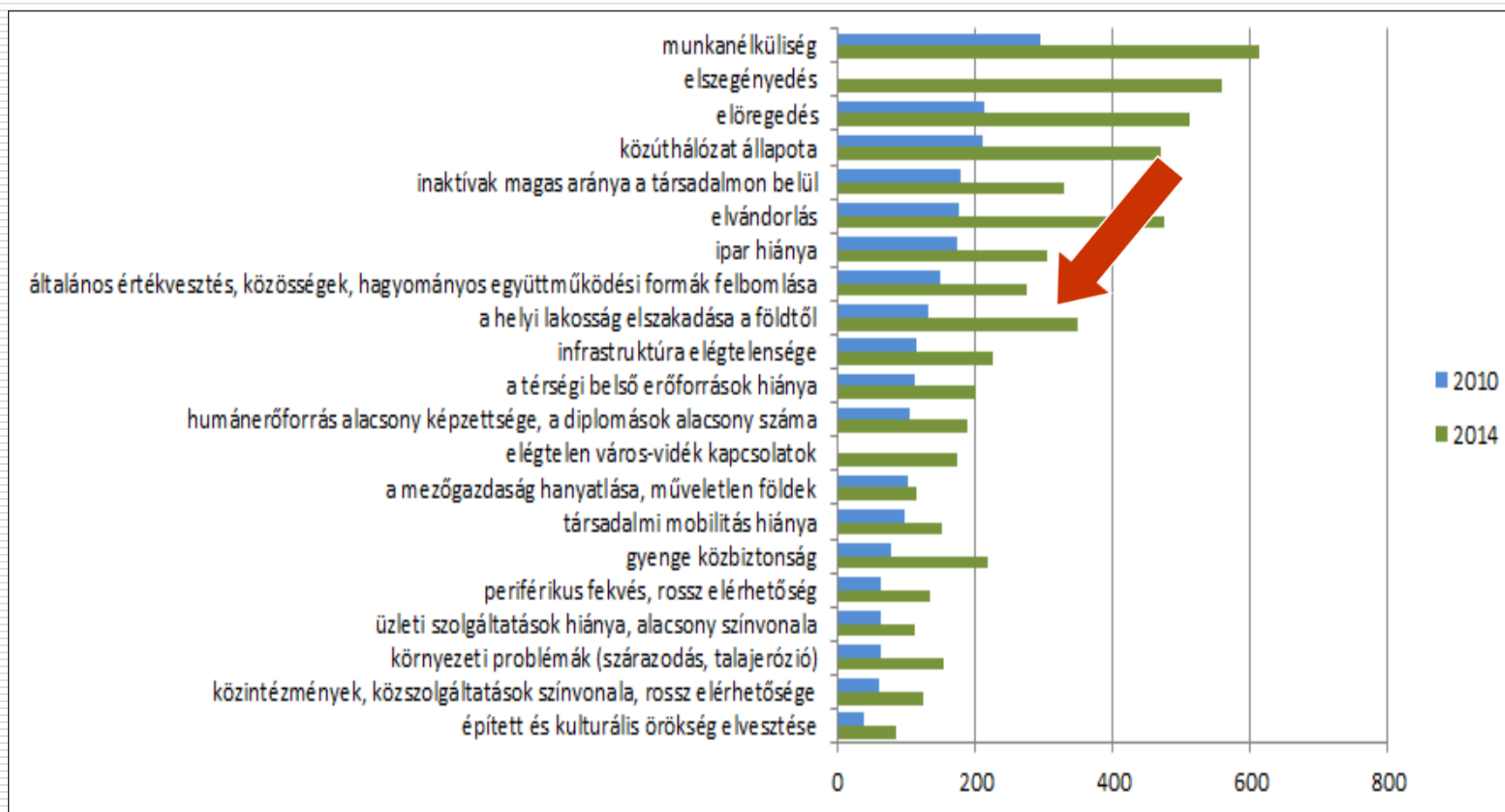

Magyarország lakónépessége

A nyolc probléma

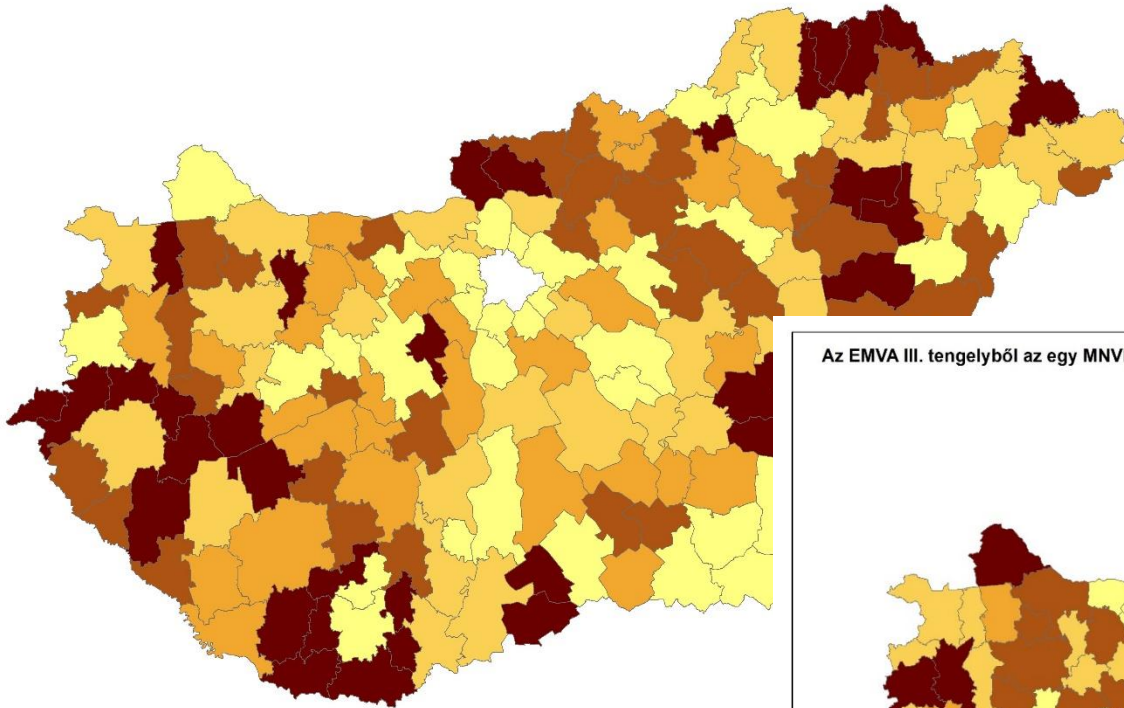
A válaszadók vidéki térségének leginkább és legkevésbé gyarapodó erőforrásai

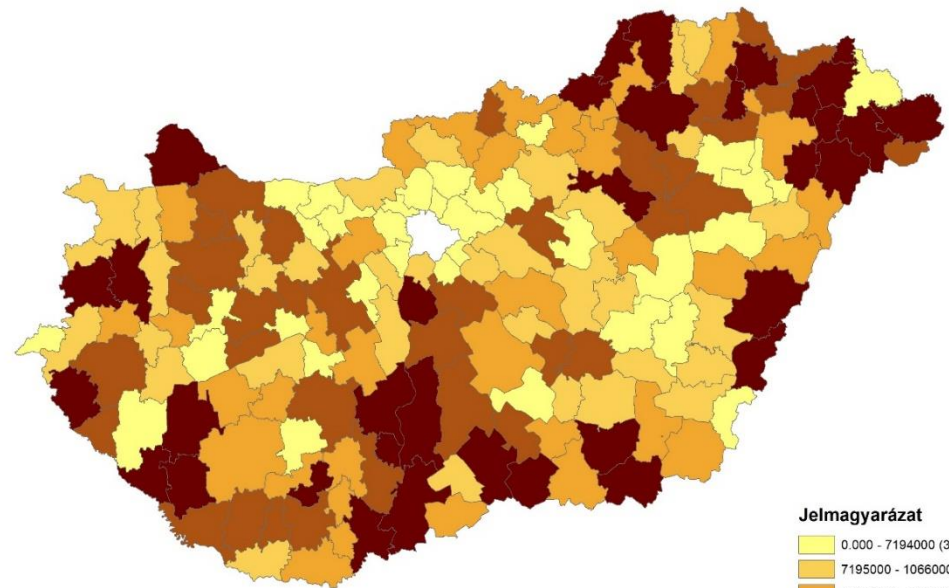
Az MNVH regisztráltak és az EMVA

3. tengelyes támogatások

Az egy lakosra jutó nyilvántartásba vettek száma (a budapesti járások adatai nélkül)

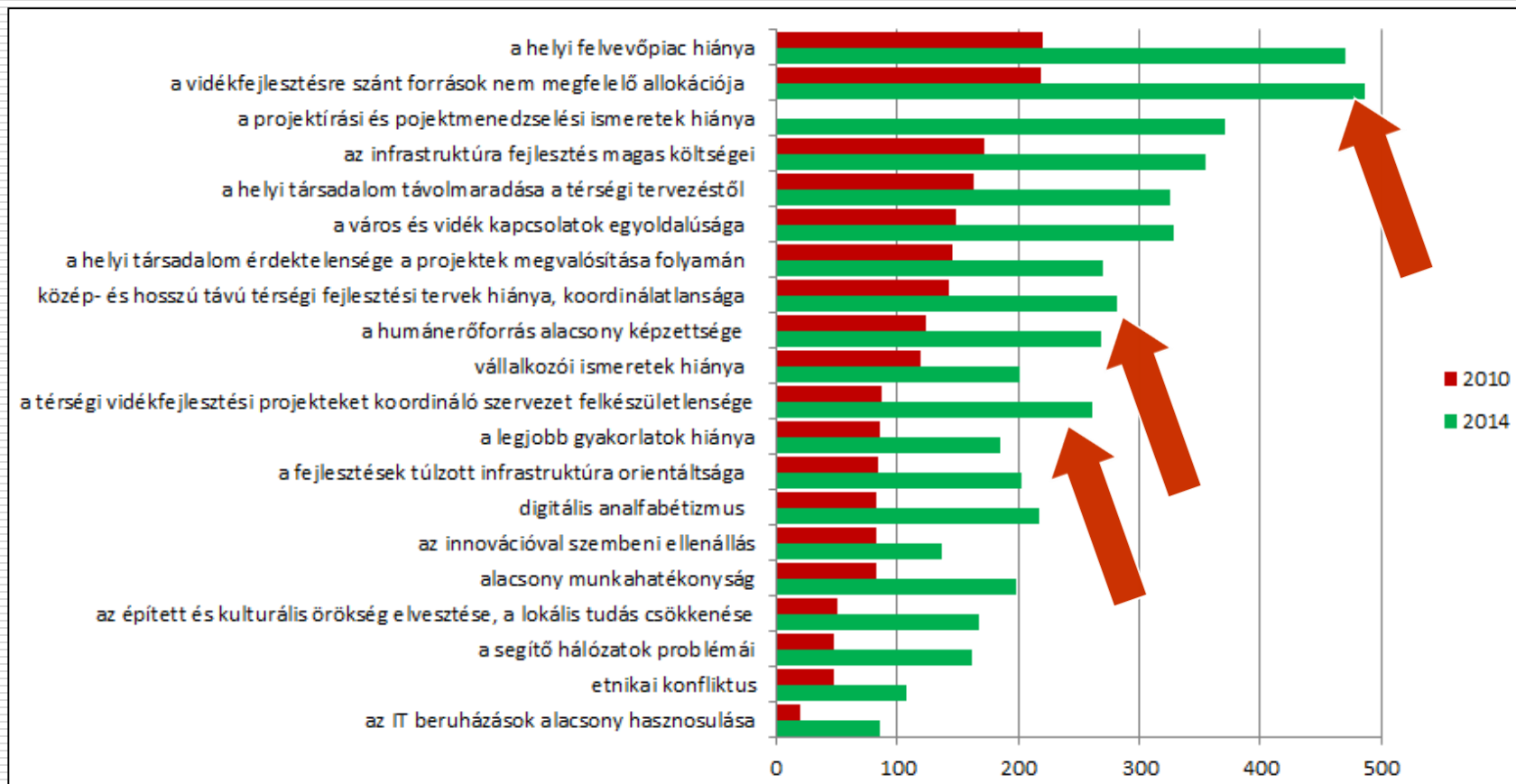
Az EMVA III. tengelyből az egy MNVH regisztráltra jutó támogatás (2007-2012)

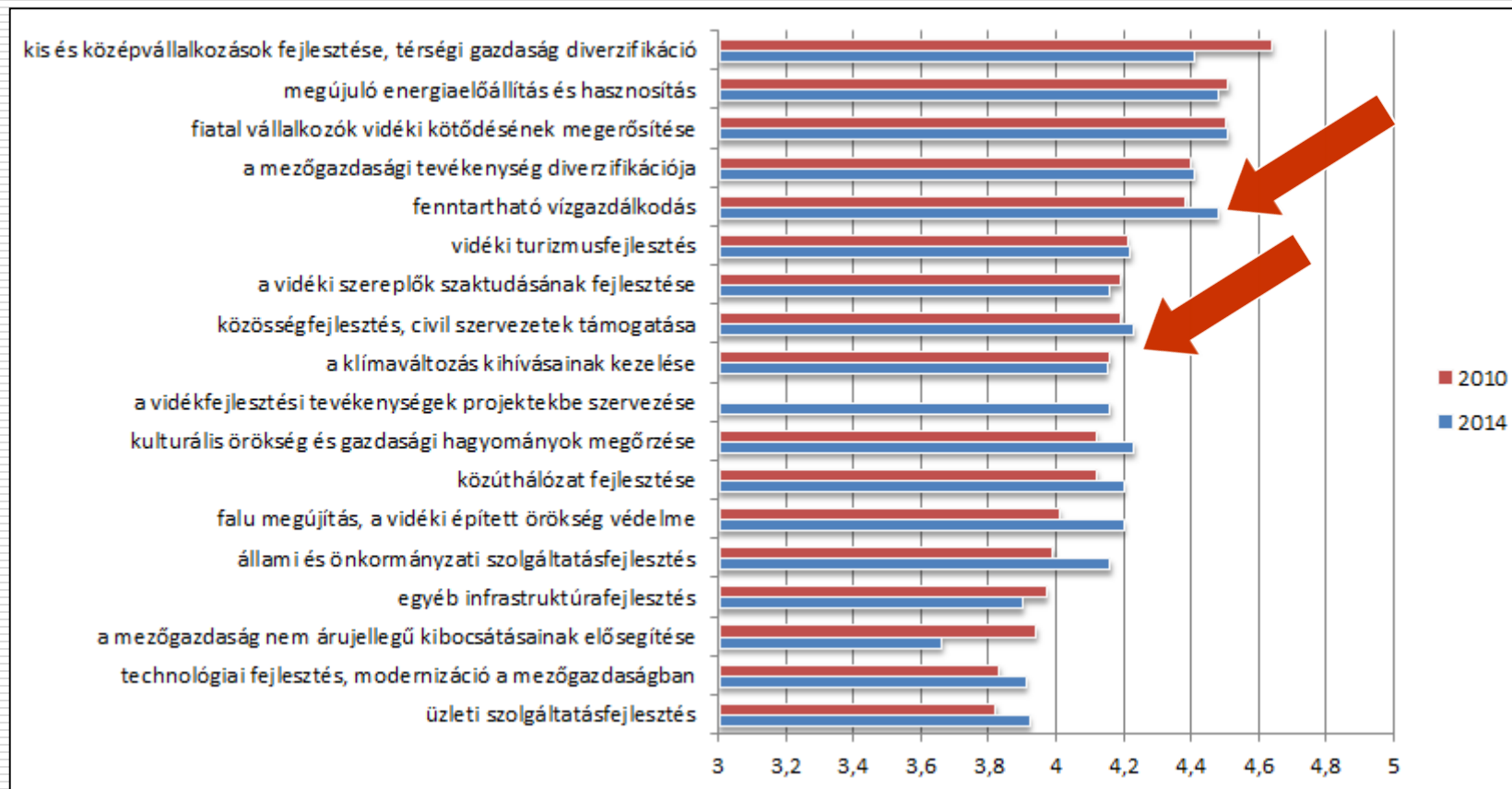
Jelmagyarázat

A magyar vidék helyi fejlesztéseinek problémahalmaza

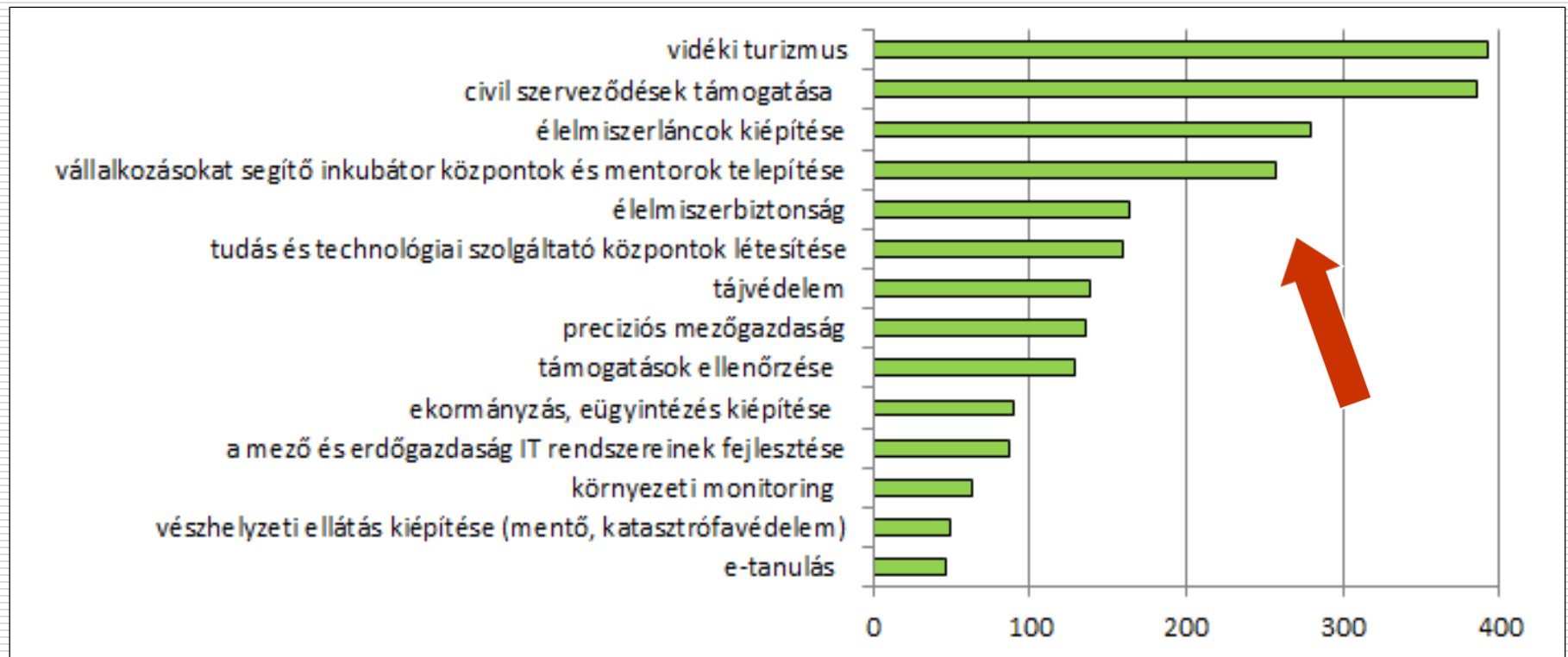

A legfontosabb feladatok a közeljövő magyar vidékfejlesztésében

A helyi fejlesztések jövője

Harmadik konklúzió:

- Egy okosan továbbfejlesztett vidékfejlesztő hálózat alkalmas keretet nyújthatna egy sokoldalú, komplex szemléletű, „helyre szabott” fejlesztésnek.
-

Akadály lehet: a „terek” kuszasága

- A valós, a megélt és az észlelt terek
- Az alapfunkciók terei
- A települési tér (akcióterületi tér)
- A kistérség (járás) – város-vidék tervezési tér-együttes
(CLLD – **LEADER** ?)
- **Megye**
- Régió (?)
- Nemzeti parkok
- Tisza – völgy (?) – Vásárhelyi terv

Probléma: a helyi (helyre szabott) fejlesztéseket megalapozó tervezés helyzete

---

- ❑ Szabadság – (Mindent szabad?)
  - ❑ Tulajdonviszonyok megváltozása - (Mi maradt a „közösben”, a közjóban?)
  - ❑ Új szereplők megjelenése (A politikusnak vagy a jó pénzű megrendelőnek mindig igaza van?)
  - ❑ Komplexitás igénye - (A megélt tér élménye komplex?)
  - ❑ Jövőkép – (Ki fogalmazza meg és mi módon a helyi tervezéshez szükséges távlatokat?)
-

Megoldás: a vidék tervezését és fejlesztését támogató „helyre szabott” programok

---

- ❑ Helyi bázisú tervezés
  - ❑ Szakemberek és mások összefogása
  - ❑ Sokszínű lokális programok (a „megfelelő” térben)
  - ❑ A mezőgazdaság, a környezetvédelem, a vízgazdálkodás, a természetvédelem (és más ágazatok) lokális fejlesztő erejére építő munka
  - ❑ Kisváros, falu, tanya megújítási tervek város-vidék összefogás (megfelelő minőségű előtervezéssel)
-

Közösség által vezérelt helyi fejlesztés (G.Fekete Éva szerint)

Helyi gazdaságfejlesztés

- üzleti, önkormányzati és civil szektor együttműködésében
- munkahelyteremtésre fókuszál
- vállalkozásokon alapul
- alapelvei:
versenyképesség,
fenntarthatóság,
befogadás

B. Önsegítő fejlesztés

- közösségi gyökerek – közösségi célok
- életminőség javítására fókuszál
- az emberek kreativitásán és képességein alapul
- alapelvei: önsegítés, szolidaritás, méltányosság
- módszer és eredmény egyszerre:
kapacitásépítés, részvétel, képessé tétel

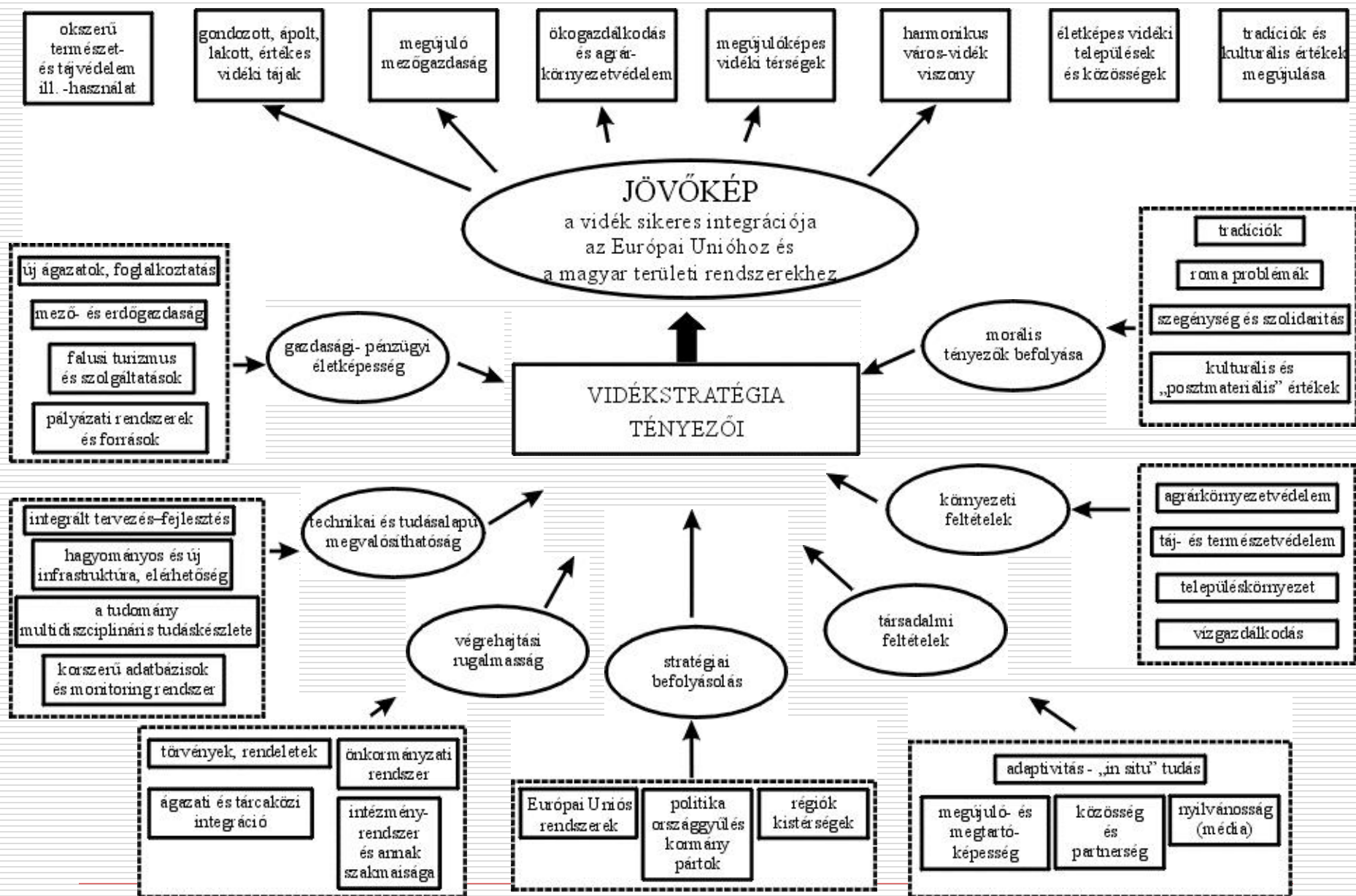
A kettő együttes alkalmazása lehet csak sikeres!

P. Cloke Magyarország 1990

Tekintetbe véve azt a tényt, hogy a települések között óriási különbségek lesznek mind a helyi adó forrásait — s így a helyi intézmények működtetési színvonalát — illetően, mind a magántőkére gyakorolt vonzerejük tekintetében (új vállalkozások, építkezések stb.), szükségesnek látszik egy olyan szerv létrehozása, amely a helyi önkormányzatokat magasabb szinten összefogja, amelynek jogában áll az egyes közösségek alapszükségleti szintjét meghatározni és a forrásokat ennek érdekében átcsoportosítani. Enélkül az erőforrásaik kamatoztatásából vagyonna szert tevő települések meggazdagszanak, míg az erőforrásokkal rosszabbul ellátottak saját szükségleteiket sem tudják kielégíteni. Ez fokozná a rurális térségek deprivációját.

A helyi önkormányzat számára nélkülözhetetlen egy jól képzett szakemberekből álló tervezőgárda. Feladatuk olyan elfogulatlan módszerek kidolgozása lenne, amely egyszerre érvényesítené a térbeli és a társadalmi esélyegyenlőséget. A tervezőknek demokratikusan felelősségre vonhatóknak kellene lenniük, de hatáskörük révén felül kell hogy tudjanak emelkedni a helyi politikai küzdelmeken az átfogóbb feladatok végrehajtása, az általánosabb célok érdekében. A tervezés szükségessége mellett elengedhetetlen, hogy a helyi önkormányzat a környezetében lezajló változásokról részletes, hitelesen megkutatott információkkal rendelkezzen. Az elméleti kutatóknak nem csupán az alapfeltételeket kell megkapniuk a rurális térségek átalakulásával kapcsolatos változások magyarázatához; megbízást kell hogy kapjanak az ezzel összefüggő szociális, gazdasági és kulturális problémák új megoldási lehetőségeinek és az ezt kivitelezni képes mechanizmusok kidolgozására is. Más szóval, a rurális térségek kutatása egyszerre kell hogy előremutató és leíró jellegű, a jövőt és a múltat egyaránt vizsgáló legyen, kitűzött céljaiért elkötelezetten küzdjön, de az érintettek érdekeit tekintve technikailag maradjon elfogulatlan.

A múlt és a jövő

- ❑ Thessedik Sámuel - Szarvas
  - ❑ Mathiász János - Kecskemét
  - ❑ Kaán Károly - Alföld
  - ❑ Kogutowicz Károly - Szeged
  - ❑ Gajdócsi István - Bács-Kiskun megye
  - ❑ Nógrádi Zoltán - Mórahalom
  - ❑ Csáki Béla - Fülöpjakab
-

Zárógondolatok 1.

- ❑ Minden fejlesztés helyi fejlesztés, de nem minden fejlesztés „helyre szabott” fejlesztés.
  - ❑ A vidékfejlesztés csak „helyre szabott fejlesztésként” lehet sikeres.
  - ❑ Jelentős szervezettségre (LEADER, CLLD) és tudásépítésre van szükség hozzá.
-

Zárógondolatok 2.:

Az új „glokális” világ ...

- A táji látványt alkotó összes elem – természeti vagy emberi – formájában, sőt tartalmában is tartalmaz egy szinte láthatatlan, látens részt, amely **az adott táj jelképes struktúráinak egyvelegéből áll össze, abból a korból, amikor a természeti látvány még kollektív jelképes értéket hordozott.**
- Most sokak szerint ismét olyan **korba értünk, melyben a legfejlettebb elméletek szerint, ez az a sajátos érték újra – s nemcsak jelképesen – értéket hordoz majd, - s megkezdődik az emberi alkotásokkal kombinálódó természet szellemi újraformázása.**

(Írja Pierre Gentelle a párizsi egyetem geográfus professzora)

Zárógondolatok 3.

„Belátom, nincsen rá okom,
De mégiscsak gondolkodom,
S mert illik őt fitymálva néznem:
Esztelenül bízom az észben.”

Nemes Nagy Ágnes

☐ Köszönöm a figyelmet!

☐ csatarib@t-online.hu
